

Enache TUȘA

Universitatea „Ovidius” din Constanța, România

AROMÂNII ȘI RELOCAREA IDENTITĂȚII ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Acest demers științific analizează modul în care a fost *relocată* identitatea aromânilor din Peninsula Balcanică în Dobrogea de Sud. Studiul prezintă intenția autorităților politice românești de a constitui din grupul aromânilor și românilor din Cadrilater [3] (sau *Dobrogea de Sud sau Nouă* cum mai era numită în epocă zona de sud dintre Dunăre și Marea Neagră) un nucleu de aculturație pentru populațiile bulgară și cea turco-tătară din acea zonă [4]

Acest aspect însemna, implicit, o relocare a identității acestor grupuri deoarece la începutul secolului al XX-lea era în plină desfășurare un proces de *naționalizare* a teritoriilor pe care Imperiul Otoman le pierduse. Am simțit nevoia de a cerceta acest aspect precum și intensitatea cu care s-a manifestat acest fenomen în reconfigurarea identității etnice în alt spațiu și nu în ultimul rând relevanța acestui aspect pentru Statul Român cel care a derulat acest proces demografic. Am ales grupul aromânilor (*armânilor* cum își spun ei înșiși) deoarece este martorul a două epoci de colonizare: o primă etapă se desfășoară între 1925 și 1933, iar cea de-a doua se desfășoară începând cu 1940 și până la 1948. Vom prezenta în cele ce urmează procesul de relocare a identității aromânilor, care în Peninsula Balcanică se identificau a avea un tip de identitate, pe care l-au schimbat, odată cu migrația în România, în alt tip de identitate.

Anul 1913 va fi punctul terminus a ceea ce numim *problema orientală* și împărțirea teritoriilor ce aparțineau Imperiului Otoman, *bolnavul* Europei, totodată Pacea de la București din 1913 va rămâne în metalul colectiv al aromânilor ca o „*mare catastrofă identitară*”. [5] În lunga lor existență aromânii vor fi și ei antrenați într-un amplu proces de colonizare ca urmare a modificărilor teritoriale care au avut loc în Peninsula Balcanică în urma celor trei războaie balcanice din 1912-1913. România era direct interesată de zona Balcanilor datorită faptului că revendica o zonă întinsă locuită de populație românească (în special aromâni) și acest aspect a fost hotărâtor în organizarea Conferinței de pace de la București din 1913. [6] Noile reconfigurări ale frontierei de sud, deși au fost considerate a fi strategice,

nu au adus României mai mult echilibru în ceea ce privește garantarea securității acelor zone. Actul în sine a fost considerat o anexare teritorială clasică. Deși oamenii politici ai vremii au găsit justificări pentru această anexare, evenimentul a fost considerat un factor nociv care a tensionat puternic relațiile dintre Bulgaria și România în perioada interbelică.

Spațiul dobrogean după războiul balcanic din 1912-1913 a fost extins la sud prin spațiul teritorial stăpânit de România prin Tratatul de la București din august 1913. Noul teritoriu, care se va numi Dobrogea de Sud, avea o populație consistentă formată din bulgari și din musulmani, însă existau și români în zona orașului Silistra și în împrejurimi. Implicarea României în evenimentele balcanice a mai semnat și un alt aspect. Aderând în 1883 la Tripla Alianță, România și-a asigurat securitatea și protecția în cazul unui conflict cu un vecin puternic. Dar la începutul secolului XX problema de-naționalizării de către statul maghiar, proces pe care Viena nu putea sau nu voia să-l împiedice, va convinge România să se îndepărteze de Tripla Alianță, făcând-o să-și reorienteze opțiunea externă, spre Antantă. În condițiile în care dominația otomană în Balcani își trăia ultimele zile, au fost demarate negocieri politice atât de către liderii aromânilor, cât și de către guvernul de la București, care încerca să elaboreze strategii adecvate și cu șanse mari de realizare. Mai mult, apar unele diferențe între viziunea guvernanților de la București și unii dintre liderii aromâni. În condițiile în care Macedonia aproape dispăruse ca entitate, fiind ocupată de trupele aliaților, aromânii militau pentru o provincie autonomă sau chiar independentă, în care diversele comunități să conviețuiască mai departe, sub garanția marilor puteri. În schimb, guvernul român era mai atras de soluția unui stat albanez independent, în care să fie incluse cât mai multe comunități aromâne. În urma păcii, statul român primea un nou teritoriu care a fost denumit Dobrogea de Sud sau Cadrilater. Acest teritoriu se întindea pe 7.780 km² și era populat de aproape 280.000 de locuitori „majoritatea turci și alte neamuri, bulgarii dacă vor fi fiind în jur de 100.000.” [7] Cifrele pe care le prezintă G. Murgoci sunt puțin eronate, susține Ion Bitoleanu într-o recentă lucrare datorită faptului că din datele oficiale ale vremii rezulta că turco-tătarii erau 136.000 (48%) și bulgarii 121.800 (43%) [8]. Sub aspectul strict statistic se ascund și alte date, susține autorul amintit, însă ele sunt irelevante datorită faptului că nu pot fi dovedite științific. Pacea de la București a fost considerată în epocă un „succes” al diplomației românești, deoarece acest eveniment marca

încheierea pentru prima dată în Europa a unui conflict prin intermediul negocierilor directe între foștii beligeranți fără amestecul brutal al puterilor europene. În altă ordine de idei, acest eveniment a conferit României un rol de arbitru și chiar de hegemonie în arealul politic și diplomatic al politicii balcanice. Desigur, aceasta este imaginea oficială a evenimentului, deoarece la un examen mai atent al acestui episod politic, Pacea de la București are multe aspecte nevralgice, chiar negative, fiind considerată de unii dintre analiștii epocii un eșec total. [9]

Nu intențioăm să facem un proces de intenție vreunei părți din cadrul acestui tratat, însă nu se poate evita remarca că Tratatul de la București este o ocazie politică ratată atât de diplomația română, cât și de aromâni. Tratatul de la București, care se referă la fixarea frontierelor, la demobilizarea armatei bulgare, staționarea trupelor străine în Bulgaria, termenele pentru ratificare, schimbul de prizonieri de război, nu conține nicio referire la problema minorităților. Dar, în ședința plenară din 26 iulie/8 august 1913, a fost provocată o discuție privind problemele minorităților care ar fi putut genera o reglementare de ansamblu. Originea se găsea în convorbirile greco-bulgare privind problemele școlare și religioase, partea greacă, spre deosebire de România, care s-a mulțumit să accepte principiul reciprocității. Premierul grec declara că speră ca delegația bulgară să accepte includerea în tratat *„a unui principiu general referitor la libertățile religioase și școlare”*.

Evident, ca această înțelegere să funcționeze, în condițiile în care România reușise performanța de a antagoniza pe termen lung Bulgaria, guvernul de la București trebuia să intervină discret și uneori să devină amnezic, în favoarea drepturilor naționale ale aromânilor din Grecia și Serbia. Chiar dacă rămân valabile aprecierile de debut referitoare la pacea de la București, constatarea specialiștilor în problemele sud-est europene, conform cărora aromânii sunt perdanții evenimentelor din 1912-1913, este pertinentă. Referindu-se la evenimentul în cauză un istoric dobrogean susține că:

„(...) prezența Cadrilaterului în componența statului român a adus mai multe necazuri decât beneficii și anume atacurile comitașilor bulgari, problema colonizării macedonenilor, organizații comuniste subversive și, mai presus de toate, tensionarea raporturilor cu Bulgaria dar și cele două momente tragice 1916 și 1940”. [10]

În acest nou spațiu dobândit autoritățile românești au identificat o soluție specială pentru acel moment (1913) și anume colonizarea teritoriului

respectiv cu populație românească din Vechiul Regat, dar mai cu seamă populație aromânească din Peninsula Balcanică. Colonizările s-au făcut din rațiuni de securitate a frontierei și de contrapondere a populației bulgare care manifesta, imediat după anexarea zonei de sud a Dobrogei, puternice resentimente față de statul român și de cetățenii acestuia.[11] Vom vedea în acest capitol din lucrare dacă aceste transferuri de populație au fost cele mai reușite colonizări ale statului român, modul în care s-au desfășurat ele și dacă acestea constituie un proces de *melting pot* de tip nord-american. Sub genericul sub care sunt denumiți aromânii din Peninsula Balcanică distingem o diversitate de grupuri diferite ca răspândire geografică, dialect și identitate etnică ce necesită o abordare distinctă pentru fiecare grup în parte. Astfel se puteau identifica:

- a) *istroromânii* – care formează o mică enclavă în partea nord-estică a peninsulei Istria din Croația;
- b) *meglenoromânii* - aflați în câteva localități din nordul Greciei și sud-estul Republicii Macedonia – regiunea Meglen;[12]
- c) *aromânii* care ocupă un mare areal fragmentat și divizat de frontierele politice actuale ale Greciei, Albaniei, Bulgariei și Republicii Macedonia. [13]Aromânii trăiesc astăzi și în România, precum și în alte țări europene, în Canada, SUA și Australia.

Dacă istroromânii și meglenoromânii sunt puțin numeroși, au identitate etnică slab exprimată și sunt amenințați cu asimilarea totală, aromânii își păstrează identitatea lingvistică și etno-culturală încă prezentă prin dialect și prin păstrarea culturii spirituale. Aromânii sunt dovada istorică a unei continuități latine milenare în Peninsula Balcanică, în ciuda slavizării, grecizării, albanizării și a unor impedimente de ordin politic, social, cultural la care au fost supuși de către guvernele statelor balcanice în care trăiau. Însuși numele de *aromân* confirmă originea latină a acestei populații balcanice. [14]

Denumirea de *vlahi* care le-a mai fost dată îi apropie de *dacoromâni*, ei înșiși numiți *valahi*. Pe acest considerent statul român s-a implicat în mod cultural și politic în sudul Dunării începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Astfel a fost posibilă deschiderea unui număr de 113 școli și a unor licee care au funcționat în statele balcanice care au facilitat contactul cu literatura română și implicit cu valorile culturii române. [15] Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, istoria și existența aromânilor sud-dunăreni

a devenit fie subiect de cercetare, fie obiect de controverse între etnografi, istorici și lingviști. Aceștia vor călători în această zonă a Europei, lăsându-ne relatări deosebite. Viața românilor sud-dunăreni sub toate aspectele a stat în centrul istoriografiei occidentale dar și a celei românești. Constantin Jirecek, profesor la universitățile din Viena și Praga, a stabilit faimoasa linie de demarcație a romanității balcanice și care avea drept graniță la nord Dalmația, iar la sud Macedonia, teorie susținută la noi de Dimitrie Onciul în lucrarea sa *Românii din Dacia Traiană până la întemeierea Principatelor*. [16]

Acestui subiect i-au acordat atenție în studiile lor Ovid Densusianu, Alexandru Rosetti, A.D. Xenopol, dar mai ales Nicolae Iorga care, în vasta-i operă susținea că „elementul macedoromân trebuie derivat din populația romanică a regiunilor ilirice (...)”. [17] În Țările Române și apoi în România, aromânii au venit mereu dinspre sud, din Peninsula Balcanică, aflată, începând din secolul al XV-lea, în interiorul Imperiului Otoman. Fie ca negustori, fie ca slujitori pe la curțile domnești, ei au ajuns la frații lor de la nord de Dunăre, unde și-au găsit sau și-au făcut un rost. [18] Mai ales în epoca modernă, negustorii aromâni ajunși în Imperiul Habsburgic, la Viena, Buda și Pesta, dar și în orașele din Transilvania, la Brașov, Timișoara ș.a., de unde, cum ne spune Nicolae Iorga, au asistat la deșteptarea conștiinței naționale a aromânilor, bucurându-se că sunt și ei urmașii romanilor. [19] După Unirea Moldovei cu Țara Românească din 1859, un Comitet macedo-român existent la București, adresa o Proclamație către aromânii din Albania, Epir, Tesalia și Macedonia, îndemnându-i să-și afirme conștiința unității de neam și de limbă cu românii de la Carpați și Dunăre. [20] Din 1864, când s-a deschis prima școală românească, în Balcani (la Târnova, în Macedonia, teritoriu aflat atunci în Imperiul Otoman), și până la sfârșitul celui de-al II-lea Război Mondial, Statul Român a avut grijă de aromânii din Balcani prin înființarea de școli și biserici, menite a le păstra trează conștiința etnică națională. Imensa dificultate a realizării obiectivelor naționale rezida în faptul că diversele comunități etnice aflate în Turcia europeană, cum era și cazul Macedoniei, nu formau blocuri compacte, lesne de decupat geografic, fapt care atrăgea după sine transferarea problemei minorităților în statele balcanice nou constituite ce preluau o parte din moștenirea teritorială otomană. Pe acest fundal are loc escaladarea rivalităților dintre diversele comunități etnice dornice să-și asigure un teritoriu pe care să-l „naționalizeze”, paralel cu incapacitatea Imperiului Otoman de a menține securitatea în zonă.

Declanșarea luptei antiotomane din Macedonia în anul 1903, a sporit climatul de insecuritate, iar violențele intercomunitare au devenit mai grave ca niciodată. În aceste circumstanțe, guvernul de la București nu putea să nu ia în calcul trecerea de la o atitudine filantropică față de elementul aromân din Turcia europeană la o soluție instituționalizată, bazată pe legi și care să poată răspunde mai bine nevoii de preservare a identității naționale a aromânilor și de securizare a comunităților etnice.

Iradeaua [21] din primăvara anului 1905, obținută de guvernul de la București prin negocieri cu autoritățile otomane, părea să fie o bună soluție prin care, legal, se acordau o serie de drepturi aromânilor din imperiu, precum autonomia școlară, oficierea serviciilor religioase în limba română și posibilitatea de a participa prin alegeri la constituirea autorităților locale. În același timp cu *iradeaua* amintită a fost emisă și o *Înaltă Teskerea Vizirală* [22] care dădea dreptul ca supușii aromânii din Turcia să poată folosi aromâna în biserici și în școli. Prevederile actului sultanului Abdul Hamid al II-lea păreau că privilegiază atât de mult comunitatea aromână încât Grecia, într-un context în care intervin reacțiile negative și protestele diplomatice ale României la incursiunile bandelor de andarți greci, rupe relațiile diplomatice cu Bucureștiul. Emiterea de către sultan a acestui act în 1905 nu era lipsit de interes și importanță pentru otomani, el urmărea să câștige bunăvoința comunităților de aromâni într-o epocă în care autoritatea imperiului se eroda continuu iar loialitatea celorlalte comunități naționale balcanice lăsa de dorit, deoarece acestea erau susținute de statele naționale nou înființate. În acest mod aromânii și-au dat acordul pentru susținerea statului multinațional otoman în cadrul căruia credeau că-și pot găsi locul și susținerea politică. De altfel aromânii au contribuit la reformarea și modernizarea statului otoman, aspect care a condus la crearea condițiilor favorabile afirmării comunității aromâne din Balcani. În momentul revoluției Junilor Turci din 1908 aromânii au sprijinit mișcarea politică iar unii dintre membrii elitei aromâne au făcut devenit oamnei politici după 1908, exemplul dat de noi este cel al lui Nicolae Batzaria, membru al *Comitetului Uniune și Progres*, apoi parlamentar și ministru în guvernul de la Istanbul.

Această atitudine pro-otomană a comunităților de aromâni era alimentată de rivalitățile intercomunitare, în care aromânii erau deseori victime, și de politicile statelor balcanice care deznaționalizau diversele comunități de aromâni. Practic, se repeta situația din Austro-Ungaria, unde românii din Transilvania își investiseră speranțele în autoritățile de la

Viena pentru temperarea politicilor de asimilare ale guvernelor de la Budapesta. Începând cu 1925, când situația lor din Grecia, în special, s-a înrăutățit, aromânii cer Statului Român să li se permită emigrarea spre Dobrogea de Sud considerată un mediu propice pentru a-și păstra limba, tradițiile, identitatea etnică. De atunci și până în 1938, ei vin în grupuri compacte în România și sunt colonizați în Cadrilater, în județele Durostor și Caliacra, care făceau parte, de la vremea respectivă, din componența României. Românii din Grecia au fost colonizați în Cadrilater, în județele Durostor și Caliacra. Aromânii din Grecia vor porni de la premisele reformei, ajungând la ideea de a reveni în țară, de a se deplasa în număr mare în teritoriul românesc, considerat de către elita aromână un ideal național, aici fiind considerați români.

Acest tip de migrație pe considerente naționale nu era nou, reprezenta practic tendința generală din Balcani în vederea rezolvării problemelor etnice după problema creată de prăbușirea Imperiului Otoman [23]. Discuțiile referitoare la colonizarea aromânilor au început încă din 1922, dar problema a fost luată în serios la congresul național din Veria (Grecia) în 1924, când a fost constituită și prima delegație [24] care se va prezenta și la ministrul agriculturii din România, Alexandru Constantinescu. Ulterior mai multe multe delegații ale aromânilor au venit în București pentru a trata cu autoritățile române colonizarea aromânilor în noul teritoriu pe care îl dobândise statul român și anume Dobrogea de Sud. Un comitet [25] al emigrării din partea aromânilor s-a format la 3 ianuarie 1925 pentru a se stabili condițiile în care urma să se desfășoare colonizarea precum și alte hotărâri legate de acest aspect. O parte din așezările aromânești din Macedonia sunt destul de vechi, îndeosebi cele din munți, iar restul sunt întemeiate de aromânii veniți ulterior, fie ca păstori, fie ca meseriași și negustori. Provincia a fost anexată de Grecia în anul 1912 cuprindea și regiunea *Gramos*. După războiul din 1912 Macedonia a fost provincia care a primit ce mare număr de imigranți și refugiați greci aduși în patrie de guvernul *elen prin* schimburile de populație cu Bulgaria și Turcia [26]. Ca o consecință a războiului dintre Turcia și Grecia, prin Convenția de la Lausanne, se va conveni asupra unui schimb etnic de populație între grecii din Asia Mică și turcii din Grecia. Schimbul de populație aferent actului diplomatic de la Lausanne dintre Turcia și Grecia a produs mari dezechilibre demografice în spațiul balcanic.

Acest episod demografic va reconfigura harta etnică în Balcani, un

număr de un milion și jumătate de greci vor fi colonizați în Grecia, unde va avea loc reforma agrară iar moșiile toate au fost expropriate. Compoziția etnică a Greciei se va îmbunătăți în favoare populației de origine greacă, dar va crea „o povară uriașă pentru o țară cu resurse limitate”. [27] Situația devine din ce în ce mai grea pentru aromâni și pentru a supraviețui economic și național într-o țară în care își proteja supușii etnici în detrimentul lor. În acest context etnodemografic aromânii și-au îndreptat privirile asupra României. Fenomenul transferului de populație definit prin sintagma „purificare etnică”, era în perioada aceea un lucru care se întâmpla în mod curent, având în vedere dorința tuturor statelor ce doreau formarea propriilor națiuni, ieșite de sub dominația marilor imperii. Între greci și turci nu erau doar diferențele religioase ci erau și diferențe de ordin mental și psihologic fiecare dintre cele două popoare căutau aibă ascendent asupra celuilalt.

După ce oștile grecești fuseseră învinse în Turcia asiatică, răzbunarea turcilor a avut și efecte de ordin politic, social și demografic. Turcii au obligat grecii, în virtutea convenției încheiate, să părăsească Asia Mică în condiții greu de imaginat, fără niciun mijloc de trai și fără nimic din agoniseala de-o viață.

Ca urmare a acestei migrații consistente au fost ocupate abuziv hoteluri, case și proprietățile, orașele și târgurile prospere au fost inundate de mulțimea de refugiați greci. Aromânii au fost deposezați fără cruțare, locuințele lor au fost ocupate cu forța și restul avutului fiecărei gospodării a fost expropriată forțat fără niciun fel de act legal. Celor care s-au plâns autorităților grecești și celor care au protestat li s-a răspuns tendențios:

Mai presus de toate stă salvarea națiunii (desigur a națiunii grecești). Națiunea suntem noi ...cui nu convine să plece!!!” [28]

Acești termeni sunau ca un ultimatum de la momentul venirii refugiaților greci în Peninsula Balcanică, covingându-i pe liderii aromânilor că trebuiau să acționeze, adversitățile care se creaseră nu erau de moment, ci aveau să se prelungească o perioadă mare de timp.

În cele afirmate mai sus am încercat să explicăm toate motivele pe care aromânii le-au avut în momentul în care au luat decizia să colonizeze Dobrogea de Sud la chemarea autorităților românești. Afluxul noilor veniți precum și măsurile, uneori arbitrare, ale guvernului grec (de pildă cazarea și colonizarea refugiaților), au determinat un curent de emigrare în România. Aromânii au emigrat în Dobrogea de Sud motivat între altele și de diminuarea terenurilor disponibile în câmpie, utilizate de păstori pentru

migrațiile de iarnă.

Pe de altă parte, multe din pășunile de munte au fost luate de stat și cedate refugiaților. Mișcarea acestora a produs goluri apreciabile în unele localități. După regiunile ori centrele regionale în care se află, aromânii sunt cunoscuți sub denumirile de *pindeni* (cei care trăiesc în zona Pindului, Thesalia, „gramosteni” (Bulgaria sudică, regiunea Bitoliei), „fârșeroți” (Albania sudică Bulgaria), „muzacheari” (Albania). Se mai obișnuiește de asemenea gruparea lor în „aromâni sudici” (în principal cei din Grecia) și „aromâni nordici” (Albania și restul Peninsulei Balcanice). În regiunea Megleniei (Caragiova sau Enotia) se găsesc 5 comune cu populație aromânească aparținând grupului lingvistic *meglenit*. Numărul populației de origine aromânească este estimat a fi fost în Grecia în jur de 670 000 locuitori dintre care fac parte și aromânii *megleno-vlahi*. Realitățile sociale, politice și demografice din teritoriul de sud al Dobrogei au particularități proprii unei zone destul de complexe din punct de vedere politic, etnic și al disputelor teritoriale.

În epocă au rămas amintiri care țin de identitatea lingvistică și culturală a aromânilor evocate de către urmașii celor colonizați în zona amintită și care ajung până la noi prin intermediul unei autoare, Maria Bedivan [29]. Scriitoarea și-a petrecut copilăria în acea zonă și descrie realități care sunt prezente și astăzi în modul de viață dar și în cultura materială și spirituală a aromânilor fârșeroți. Ceea ce descrie autoarea este de fapt viața unora dintre aromânii veniți din Grecia, mai precis din zona *Veriei* în *Cavarna*, județul Caliacra, viața pe care și-au reluat-o aici în locuri necunoscute datorită naturii lor deosebite, a demnității în fața obstacolelor fără a se plânge sau de a ceda în fața obstacolelor vieții.

Discuția descrisă la începutul cărții, dintre tatăl autoarei și socrul acestuia, cel care va rămâne cu familia maternă în Grecia, prezintă cumva unele dintre motivele plecării în Cadrilater. Părăseau o lume, pe care autoarea spune că o va „cunoaște” datorită povestirilor părinților și fraților dar mai ales ale mamei, însoțite deseori de șiroaie de lacrimi. [30] În cazul autoarei, tatăl său devenise conducătorul, capul familiei, deoarece bunicul murise cu ani în urmă în Grecia. Exista un respect pentru tradițiile și obiceiurile de atunci, familiile de aromâni le-au păstrat împreună cu graiul aromănesc. În cadrul familiilor aromâne, femeile aveau o importanță deosebită deoarece ele erau acelea care conservau specificul și cultura aromână așa cum ne relatează Vasile Diamandi Amincearul, citându-l pe James Baker într-o lucrare despre aromâni publicată la București în 1938.

Femeile aromâne sunt mai conservatoare și țin cu tărie de limba lor de mamă (maternă), considerându-se nedemne când cineva le consideră grecoalice sau bulgăroalice. [31]

Din păcate toată această mare de oameni care a fost adusă să colonizeze acele teritorii dobândite de statul român, fie ei aromâni, basarabeni sau români din Oltenia, a constituit un experiment al timpurilor în care trăiau, al războiului care urma să vină și, nu în ultimul rând, al Congreselor de Pace, ce urmau războaielor, cele care hotărau destine, fie ele teritoriale, fie ele ale populațiilor care trăiau în acel spațiu.

În acest context este relevant studiul nostru deoarece el vine să surprindă realități lingvistice și culturale care provin dintr-o zonă în care graiul aromân era diferit de graiul românesc fiind perceput ca un element de comunicare al unei identități diferite de cea românească.

În secolul XX această identitate a suferit influențe majore. Cazul grupului de fărșeroți a fost unul aparte datorită faptului că, aceștia veneau din zone extrem de bogate material și cu o lungă tradiție spirituală, care adăuga un plus de originalitate tradițiilor romanității sud-dunărene, care ulterior au ajuns și în spațiul nord-dunărean.

Unul dintre autorii cei mai importanți, ce lasă asemenea informații este Theodor Capidan, care i-a cunoscut personal în timpul călătoriilor sale prin statele din Peninsula Balcanică. Acesta ne-a lăsat mărturii deosebite de limbă și de cultură spirituală ale aromânilor fărșeroți. [32] Informațiile sunt bogate, de la descrieri ale vestimentației și până la gastronomie, Capidan face adevărate portrete ale fărșeroților. [33] Fărșeroatele aveau o adevărată cultură pentru podoabele sclipitoare și bijuterii, foarte multe dintre ele purtând nelipsite *nele* (inele), *veri* (cercei), *bilinghiucă* (brățară de mână). Toate aceste elemente de vestimentație, cultură spirituală sunt evocate împreună cu amintirea unei bogate experiențe pe care aromânii au avut-o în cultura europeană. Academii de la Padova, Viena și Budapesta îi consemnează pe aromânii fărșeroți ca fiind cărturari de valoare europeană. Totodată, Theodor Capidan ne oferă o viziune de ansamblu asupra limbii, culturii populare aromânească, organizării vieții păstorești, terminologiei și etimologiei obiectelor casnice. Scrierile lui Theodor Capidan rămân elemente de referință, fără de care înțelegerea modului de viață tradițional al aromânilor ar fi imposibil. [34]

Era drept că aromânii aveau alt tip de percepție la nivelul mentalului colectiv în raport cu celelalte comunități în ceea ce privește originea și

identitatea, edificator în acest sens fiind pasajul lui Atanase Hâciu care scria la 1937:

„ca orice alcătuire aromânul nu putea face excepțiune de la aceste imperative biologic-sociale sub imperiul cărora i-a fost dat să se nască și să se dezvolte. Element latin, transplantat în Peninsula în perioada de glorie romană, la bază având caracterele rasei originare el a devenit un suflet nou [...] pe de altă parte trăind sub regimul de transhumanță și nomadism, ca și sub acela de negustor, crăvănar și industriaș prin orașe și porturi el a câștigat mult din spontaneitatea călătorului și a mediteraneanului, alese însușiri specifice de echilibru trupesc și sufletească ceea ce a ajutat mult la momentele grele prin care au trecut aromânii”. [35]

La sosirea în Dobrogea, coloniștii aromâni au simpatizat și s-au apropiat de liberali, adăugându-se faptul că procesul de colonizare a avut loc în perioada *decadei brătieniste*, iar Ion I.C. Brătianu a manifestat o deosebită simpatie față de cauza aromânilor susținându-le colonizarea.[36] Pe de altă parte, conducerea Partidului Național Țărănesc avea mari reticențe față de continuarea procesului de colonizare deoarece mulți dintre coloniștii aromâni erau instalați în casele bulgarilor și ale musulmanilor forțându-i pe aceștia din urmă să accepte acest compromis. În acest sens liderul țărănist Alexandru Vaida Voievod afirma la acea vreme că:

„eu nu înțeleg asceastă colonizare pe capul băștinașilor care sunt obligați să trăiască cu coloniștii în promiscuitate cu ei provocând conflicte.” [37]

Atitudinea ostilă a țărăniștilor precum și inconsecvența liderilor Partidului Național Liberal au creat mari deziluzii printre coloniștii aromâni care se simțeau străini într-un spațiu și într-un stat de care nu-i lega absolut nimic. Motivația acceptării colonizării aromânilor a fost aceea a găsirii în cadrul statal românesc a voinței politice care să le permită acestora rezolvarea dezideratelor politice precum și conservarea culturii identitare și a tradițiilor păstrate de secole. Această intenție nu mai putea fi asigurată în noua conjunctură apărută după sistemul de tratate de la Versailles care s-a încheiat în 1920 și care a reconfigurat frontierele politice și identitare forțând statele balcanice să-și creeze o nouă politică a minorităților care se baza pe conceptul *statului națiune* foarte la modă atunci. [38]

Se adaugă la acest aspect și faptul că aromânii s-au aflat în timpul războaielor din Balcani între gloanțele combatanților, realitate care le-a creat o stare profundă de nesiguranță. Cătălin Negoită publică în 2008 o lucrare considerată a fi o bună analiză care tratează problema Cadrilaterului,

lucrarea având la origine o teză de doctorat. Autorul afirmă, referindu-se la problematica necesității colonizării zonei amintite cu aromâni, că:

„(...) după ce fuseseră supuși unei brutale și intense politici de deznaționalizare practicate de autoritățile de la Atena, aromânii erau puși în fața unei dure realități care se manifesta în decimarea turmelor de oi (păstoritul fiind principala ocupație a aromânilor). Transhumanța nu se mai putea practica ca pe vremea otomanilor. Acum muntele era al unei țări, iar valea aparținea altei țări. Cu pașaportul nu hrăneai oile, așa că aromânii au început să cumpere moșiilor beilor turci, care plecau în Asia Mică. De acolo va veni, însă, dezastrul pentru aromâni: un milion și jumătate de greci înfomețați, izgoniți de armatele lui Kemal Atatürk vor veni în patria de origine. Aceștia vor fi împrăștiți abuziv de către statul grec cu moșiile abia cumpărate de aromâni. Rămăși din nou singuri în fața furtunii, aromânii vor miza pe o ultimă carte, anume: colonizarea în România”. [39]

Decizia guvernului liberal de a coloniza aromâni în Dobrogea de Sud a creat tensiuni în cadrul unor cercuri politice din România, aducându-se în discuție motive dintre cele mai diverse împotriva colonizării acestora. A fost redactat un memoriu care în cele din urmă s-a publicat la Silistra și care purta treizeci de semnături adresat guvernului și celorlalți factori de decizie. În acest memoriu se afirma că:

„românii-macedoneni născuți și crescuți în meleagurile sudice ale Balcanilor, având obiceiurile balcanice, necunoscând limba românească și cu un caracter cu totul deosebit decât al românilor din Regat, nu pot fi în măsură să dezvolte aici o cultură și o activitate care să corespundă intereselor naționale românești” [40].

Mergând pe această linie a protestelor împotriva colonizării aromânilor, același memoriu mai susținea că:

„pericolul colonizării cu preponderență a românilor macedoneni este faptul că aceștia au caractere iuți, dușmănoase și răzbunătoare” [41]

afirmând că trebuia să li se permită și altor români din Regat stabilirea în Cadrilater, pentru ca aromânii să nu „*poată mai bine pondera*” [42]. Astfel, la nivelul anului 1938, deci cu doi ani înainte de pierderea Cadrilaterului, se explică de ce numărul românilor din Regat colonizați în Cadrilater a fost sensibil mai mare decât cel al aromânilor veniți din Balcani [43].

Dincolo de aceste declarații făcute de anumite cercuri politice și culturale românești, evenimentele au continuat și au fost gurate de către responsabili politici. Între 1928 și 1932 nu vor mai avea loc transporturi, abia

în timpul guvernării lui Alexandru Vaida-Voievod vor mai primi permisiunea de a emigra în Dobrogea încă 450 de familii de aromâni [44]. Aceasta va fi ultima acțiune de colonizare datorită faptului că oficialii români ai vremii nu au mai autorizat alte transporturi [45]. În cadrul acestei acțiuni de colonizare au fost aduși în Dobrogea de Sud 35.000 de aromâni, mare parte dintre aceștia veneau din spațiul pe care se constituise statul grec [46].

După îndelungile ezitări ale autorităților de la București, aromânii ajung în Dobrogea de Sud într-o țară socotită, conform unor autori din epocă, ca fiind acasă, în realitate ei ajungeau într-un teritoriu de care nu-i lega absolut nimic, nici afectiv și nici din perspectiva realităților economice [47]. Priviți în permanență ca niște străini de către românii alături de care trăiau, bulgarii și musulmanii îi priveau la rândul lor cu ostilitate, aromânii fuseseră profund nedreptățiți și neluați în seamă în ceea ce privește rezolvarea problemelor sociale și economice. Pe lângă faptul că tot ce li s-a promis nu s-a adevărit, la venirea în țară viața aromânilor din Dobrogea de Sud a fost extrem de grea. Noii coloniști au fost împroprietăriți cu cele mai întinse loturi de pământ permise de reforma agrară din 1921, însă afară de pământ coloniștii nu au primit nimic altceva de la statul român în ciuda promisiunilor pe care politicienii români ai timpului le-au făcut [48]. Cu eforturi considerabile aromânii au reușit în câțiva ani să-și închege gospodării destul de respectabile. Oameni întreprinzători, muncitori și perseverenți, coloniștii au demonstrat că pot obține recolte destul de bune pe un sol sărac și secetos lucrat cu mijloace rudimentare de exploatare [49].

Au venit în țară în perioada anilor 1925-1935 în diferite etape, în județele Cadrilater și Durostor, deoarece considerau România ca fiind și a lor. Au venit cu un pachet enorm de valori morale, erau oameni serioși, harnici, dârzi și cu simțul demnității și al onoarei. Aromânii au avut un grad mare de credulitate, ceea ce în condițiile pe care le trăiau nu le-a fost deloc benefic [50]. Chiar și Nicolae Iorga, care fusese implicat în acțiunea colonizărilor, recunoștea, într-o anumită măsură, această nereușită a guvernelor românești. Analizând situația din Cadrilater, Nicolae Iorga consemna:

În Dobrogea cea nouă, datoria mea de partid național ar fi să sprijin pe macedoneni, care reprezintă o parte așa de interesantă a poporului românesc; oameni care au dat în civilizația națională proporțional infinit de mult, oameni care sunt desigur după cum știți, cu mult mai destoinici decât noi; nu există unul din ei, care pus în orice situație, să nu fie în stare a se descurca, sunt marii

creatori de cultură din toată Peninsula Balcanică, și pe oamenii aceștia i-am smuls de la casele lor, i-am transportat pe pământul românesc, din neagricultori, i-am făcut agricultori, din oameni de oraș, i-am făcut oameni de sate, ne-am batut joc puțin de speranțele lor. [51]

În momentul semnării Tratatului de la Craiova și a cedării Dobrogei de Sud (Cadrilaterului) s-a luat decizia schimbului de populație româno-bulgar. Aromânii au fost recolonizați în Dobrogea de Nord în casele și satele care aparținuseră germanilor, în care găsiseră aproape tot inventarul agricol și gospodăresc lăsat de cei care părăsiseră în grabă localitățile datorită faptului că evacuarea fusese coordonată de armată. Mărturiile supraviețuitorilor acestui schimb de populație consemnează dezvoltarea în care se găseau satele și gospodăriile germane din Dobrogea. Cea mai mare parte a aromânilor care au fost instalați în casele germanilor strămutați își aminteau cu emoție deosebită cum au găsit gospodăriile îmbelșugate, bine îngrijite, cu o organizare deplină care contrasta cu celelalte așezări dobrogene.

Acest raport demografic a fost influențat de schimbul de populație româno-bulgar și de strămutarea germanilor. Prin schimbul de populație românii (și aromânii) din *Dobrogea de Sud* erau strămutați în *Dobrogea de Nord*, iar bulgarii părăseau *Dobrogea de Nord* către teritoriul cedat de România către Bulgaria (Dobrogea de Sud). Recensămintele conțin date sigure despre realitățile demografice, etnice, numărul și densitatea populației pe arealul de locuire. Publicarea unor documente inedite legate de recensăminte contribuie la cunoașterea modului în care statul român a creat un tip de ideologie a colonizării, dezvoltării și evoluției demografico-sociale a Dobrogei. Acestor documente li se adaugă informații prin care explicăm intensitatea colonizărilor de după 1925 și până la 1938.

În anul 1940, după discuțiile care au avut loc la Craiova, guvernânții români cedează presiunilor Germaniei și a aliaților ei bulgari și decid retrocedarea Cadrilaterului către statul bulgar [52]. Aromânii începeau o altă etapă a pribegiei și luau totul de la capăt după ce făcuseră același lucru cu 15 ani înainte în Grecia stabilindu-se în Dobrogea de Sud. La momentul 1940 au lăsat tot avutul și agoniseala pe care o aveau și au trebuit să ia calea evacuării în Dobrogea de Nord în localitățile de unde plecaseră germanii și bulgarii. În momentul încheierii tratatului de la Craiova, la 7 septembrie 1940, avea să-i aducă din nou pe aromânii din Cadrilater pe drumurile deportărilor. În momentul când România retrocedează Bulgariei sudul Dobrogei, românii-macedoneni au pierdut toată agoniseala pe care o

acumulaseră, își vor părăsi casele și vor deveni refugiați, alături de ardeleni și basarabeni, însă atenția acordată aromânilor a fost foarte mică [53]. Va exista un alt schimb de populație între partea română și cea bulgară, din nordul și sudul Dobrogei, în cadrul căreia aromânii se vor refugia în Constanța sau în multe alte părți ale țării. Își lăsau în urmă pământurile, casele și mormintele [54]. Rostul pe care reușiseră să și-l facă aici lua sfârșit și urmau să plece în alte locuri, urmau să o ia iar de la capăt.

La 19 august 1940 la Craiova se deschideau lucrările Conferinței româno-bulgare care urma să decidă soarta Dobrogei de Sud. În septembrie 1940, când cele două județe din sudul Dobrogei sunt cedate Bulgariei pe baza unui tratat politic, aromânii sunt recolonizați în județele Constanța și Tulcea, dar și în Ialomița și în alte locuri. Această recolonizare a avut ca scop un schimb de populație între România și Bulgaria, dar a vizat și localitățile de unde plecase populația germană care trăia în satele dobrogene. Aromânii începeau o nouă etapă a pribegiei și luau totul de la capăt după ce făcuseră același lucru cu 15 ani înainte plecând din Grecia și Albania, stabilindu-se în Dobrogea de Sud. La momentul 1940 au lăsat tot avutul și agoniseala pe care o aveau și au trebuit să ia calea refugiului în Dobrogea de Nord în localitățile de unde plecaseră germanii și bulgarii. Erau imperative de ordin politic care nu puteau fi influențate de 100.000 de oameni care au fost afectați în existența lor de către decidenți politici ce-și făceau calcule și negociau interesele sacrificând vieți, destine și, de multe ori, interesele majore ale sistemului politic. Rapturile teritoriale făcute asupra României din 1940 au marcat existența a sute de mii de oameni care nu avut altă soluție decât resemnarea și suferința care au fost identice, indiferent de faptul că persoanele afectate erau români, bulgari, germani, turci, tătari, aromâni sau maghiari.

Acest studiu este o încercare de analiză a unui proces care a avut rolul de a reconstitui un tip de identitate bazată pe unitatea de neam și de limbă (în acest caz limba română) și care, în încercarea de a fundamenta o rudenie de sânge, a produs în fapt o reconfigurare a identității.

Cazul aromânilor este elocvent, deoarece are un parcurs sinuos și în același timp diferit datorită teoriilor oficiale care aparțin statelor ce au sub tutelă aromâni. Grecia, Bulgaria, Serbia, Macedonia, Albania și România au teorii complet diferite atunci când definesc aromânii. Nici o teorie a statelor amintite nu coincide cu o alta, fiecare stat având o opinie proprie (care convine oficial) cu privire la aromâni. Dacă în urmă cu un secol aromânii își stabileau arealul de locuire în Peninsula Balcanică, astăzi geografia mentală

și identitară a urmașilor aromânilor este cu totul alta și se raportează în funcție de statul în care trăiesc aceștia. *Relocarea identității* pare să fi reușit din moment ce urmași ai unui popor (aromân) consistent din Balcani, vorbind aceeași limbă (în urmă cu un secol) astăzi se definesc ca fiind: români, greci, albanezi, sârbi ori slavi-macedoneni.

NOTE:

- [1]. Victor Papacostea, (1983). *Romanian Civilization and Balkan Civilization*, Bucharest, f.e., p.17.
- [2]. Max Demeter Peyfuss, *Aromanian Issue. Its Evolution from the Origins to the Peace of Bucharest (1913) and Austrian-Hungarian Position*, trad. de N. Șerban Tanașoca, Bucharest, 1994, p.13-14.
- [3]. Denumire dată zonei de sud a Dobrogei integrată statului român prin *Tratatul de la București* semnat la 10 august 1913 în urma războaielor balcanice. Prin această alipire Dobrogea s-a întregit atingând limitele și configurația geografico-istorică și politică completă prin cele două județe din sud: Durostor și Caliacra. Gheorghe Zbucă, (1999). *România și războaiele balcanice 1912-1913-Pagini de istorie sud-est europeană*, București: Editura Albatros, p.180.
- [4]. Relevantă pentru situația demografică din zona Dobrogei de Sud este cercetarea lui Petre P. Panaitescu, „Les relations bulgare-roumaines au moyen âge”, în, *Revista Aromânească*, nr.1, 1929. Studiul lui Ioan Vlădescu, (1928). *Cadrilaterul. Ce este și ce ar trebui să fie. Colonizarea și naționalizarea lui*, Constanța, este relevant pentru situația care se crease în zona de sud a Dobrogei după 1913. Lucrarea lui Cătălin Negoită, (2009). *Între Stânga și Dreapta-Comunism. Iredentism și legionarism în Cadrilater 1913-1940*, Craiova: Editura Fundației Scrisul Românesc, aduce noi mărturii a relațiilor interetnice din Dobrogea de Sud.
- [5]. Trifon, N. *op.cit.* p. 317.
- [6]. Lucrările Conferinței de pace de la București au ales ca model Congresul de la Berlin, și au început la 30 iulie 1913. Ea se va constitui ca un moment aparte, atât în ceea ce privește reglementarea pe ansamblu a situației din zona balcanică, cât și în ceea ce privește evoluția raporturilor dintre România și fiecare dintre celelalte state existente în sud-estul european. Conferința va acorda României zona de Sud a Dobrogei, cunoscută și sub numele de Cadrilater. Articolul II din Tratat, trasa granița sud-dobrogeană începând de la Dunăre, la 15 Km vest de Turtucaia, de la satul Turski-Smil, ocolea spre Sud Turtucaia, continua până la 12 Km Sud de Bazargic și ajungea la Marea Neagră la circa 8 Km sud de Ecrene, într-un loc care domina zona Balcicului. Suprafața astfel încorporată însuma circa 7.500 km² protocolul respectiv a

- fost semnat de Gen. Constantin Coandă, Colonelul Gheorghe Christescu, Gen. Ficev și Lt.col. Stanciov, Zbucnea, Gh. *op.cit.*, p.281; pentru acest aspect a se consulta și Tudor, C. (2005), *Administrația românească în Cadrilater*, Ed. Agora, Călărași, p. 81.
- [7]. Murgoci, G. (1913), *Țara Nouă. Dobrogea Sudică și Deliormanul*, București, p. 82.
- [8]. Rădulescu, A., Bitoleanu, I. (1998), *Istoria Dobrogei*, Constanța: Editura Ex Ponto, p.380.
- [9]. Negoită, C., *Țara Uitată...*p. 56-59.
- [10]. Rădulescu, A., Bitoleanu, I. *op.cit.* p. 383.
- [11]. *Ibidem*, p.17.
- [12]. Virgil Coman, *Unele considerații privind meglenoromânii în cadrul românilor sud-dunăreni până la începutul secolului al XX-lea, în românitare și latinitate în Uniunea Europeană*, vol. II, ediție îngrijită de Tudor Nedelcea, (2008). Craiova: Fundația Scrisul Românesc, p.199-201.
- [13]. *** (1997). *Românii de la sud de Dunăre* (documente), ediție coordonată de Stelian Brezaru și George Zbucnea, București, p. 26.
- [14]. Victor Papacostea, (1983). *Civilizația românească și civilizația balcanică*, București, f.e., p.17.
- [15]. Max Demeter Peyfuss, (1994). *Chestiunea aromânească. Evoluția ei de la origini până la pacea de la București (1913) și poziția Austro-Ungariei*, trad. de N. Șerban Tanașoca, București, p.13-14.
- [16]. Brezeanu, S. (1999), *Romanitatea orientală în Evul Mediu. De la cetățenii romani la națiunea medievală*, Editura All Educational, București, p. 25-27.
- [17]. Iorga, N. (1922), *Istoria poporului românesc* vol. I, București, p. 139-140; de asemenea vezi și Virgil Coman, *Nicolae Iorga și melenoromânii în Permanența lui Nicolae Iorga. Cu prilegiul împlinirii a 65 de ani de la odiosul asasinat – 27 noiembrie 1940 și 135 de ani de la naștere – 5 iunie 1871. Volum omagial coordonat și studiu introductiv de Victor Crăciun și Cezar Dobre. Cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni*, București, 2006, p. 200-205.
- [18]. Peyfuss, M. D. (1994), *Chestiunea aromânească. Evoluția ei de la origini până la pacea de la București (1913) și poziția Austro-Ungariei*, trad. De N. Ș. Tanașoca, București, p. 36.
- [19]. Iorga, N. (1964), *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea (1668-1821)*, București: Editura Didactică și Pedagogică, p. 254.
- [20]. Brezeanu, S., Zbucnea, Ghe. (1997), *Românii de la sud de Dunăre. Documente*, București, p.153-154.
- [21]. Acest act avea echivalentul unui decret în spațiul românesc. *Iradeaua* era emisă de sultan și avea următorul conținut: *Maiestatea Sa Imperială Sultanul, care în sentimentele Sale de înaltă justiție și îngrijire părintească popoarele sale Își întinde binefacerea și favorurile Sale asupra tuturor supușilor Săi credincioși, fără*

deosebire de religiune nici de rasă, luând în considerare suplicele arătate în timpul din urmă la picioarele Tronului Imperial de supușii săi vlahi, a binevoit ca să ordone ca, în virtutea drepturilor civile, de care dâșșii se bucură cu același titlu ca și ceilalți supuși nemusulmani, comunitățile lor să desemneze muhtari conform cu regulamentele în vigoare; După cum se practică la celelalte comunități pentru inspectarea școlilor lor și îndeplinirea formalităților edictate de legile Imperiului pentru noile stabilimente școlare. Această Ordonanță Imperială a fost comunicată departamentelor respective pentru executarea ei. Diamandi-Aminceraul V. (1938), *Românii din Peninsula Balcanică*, București, Institutul de arte grafice Tiparul Universitar, p.120-121.

- [22]. *Teskereaaua* era un act de punere în executare a deciziilor sultanului, era emisă de ministrul de justiție otoman către patriarhul ecumenic și avea caracter obligatoriu și executoriu în ciuda protestelor patriarhului ecumenic care fusese prevenit de greci și care contesta aceste drepturi acordate aromânilor. *Ibidem*, p.122.
- [23]. Peyfuss, M.D. , *op.cit.*, p.64-68.
- [24]. Delegația era formată din Constantin Noe, Gheorghe Celea, Vasile Muși, Sterie Hagigogu, Petre Marcu, Nicolae Pariza, George Popescu, Gheorghe Colimitra, Iancu Cepi, Dimitrie Cușa, Mihai Bajdechi, Stere Buciunana, Nacu (Enache) Zdru, Mihail Guli, Tacu Celea, Nicolae Puiu, Dimitrie Cațara. Ei reprezentau un număr de 1317 familii din zonele amintite după cum sunt consemnate în lucrarea lui Vasile Muși.
- [25]. Din acest comitet făceau parte: Constantin Noe, Vasile Muși, Stere Hagigogu, Dumitru Babuș, Nicolae Balamaci, Dionisie Dumitru, Theodor Hagigogu, P. Marcu. Primul act oficial român privind emigrarea macedoromânilor și colonizarea lor în țară, *Charta de bază a colonizării Cadrilaterului*, a fost referatul înaintat de Al. Constantinescu către Consiliul de Miniștri, semnat în Jurnalul cu nr. 1698 din 13 iunie 1925. În acest referat se stipula că „românii macedoneni să intre în prevederile art. 129 din Legea Dobrogei Noi după ce-și vor dobândi cetățenia română”. Cușa, N., Pacea, O. (2008), *Macedo-Aromânii Dobrogeni*, Editura Ex Ponto, Constanta, p. 123-142.
- [26]. Murnu, G. (2003), *Istoria românilor din Pind- Vlahia Mare*, București: Editura Europa Unită, ediția a-III-a, p. 121.
- [27]. Capidan, Th. (1924), *Sărăcăcianii. Studii asupra unei populațiuni românești grecizate*, în, *Documente Românești -IV*, București, p. 925-928.
- [28]. Negoită, C. (2008), *Țara Uitată-Cadrilaterul în timpul administrației românești 1913-1940*, Craiova: Editura Fundației Scrisul Românesc, p.417.
- [29]. Bedivan, M. (1998), *Pe urmele unui colonist aromân*, București: Editura Oscar Print, p. 24-27.
- [30]. *Ibidem*, p.32.
- [31]. Diamandi-Aminceraul, V., *op.cit.*, p.10-11.

- [32]. Capidan, Th. (1942), *Macedoromânii. Etnografie. Istorie. Limbă*, București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă, p. 87.
- [33]. Capidan, Th. (1939), *Macedoromâni. Vechimea și însemnătatea istorică în Peninsula Balcanică cu originea macedoromânilor*, în *Memoriile Secțiunii Literare*, seria a III-a, tomul IX, p. 54.
- [34]. Capidan, Th. (1926), *Românii nomazi. Studiu de viață al românilor din sudul Peninsulei Balcanice*, Cluj, p. 88.
- [35]. Hâciu, A. N. , (2003), *Aromânii- comerț, industrie, arte, expansiune, civilizație*, Ediția a-II-a, Constanța: Editura Cartea Aromână, p.522.
- [36]. Negoită, C. *op.cit.* p. 407.
- [37]. *Ibidem*, p. 408.
- [38]. Anderson vede *naționalismul* ca un artefact cultural iar pentru înțelegerea naționalismului autorul recomandă examinarea circumstanțelor apariției acestor artefacte precum și dezvoltarea lor în istorie dar și a popoarelor care își caută identitatea. Anderson încearcă să explice și cum aceste artefacte culturale au determinat sentimente de atașament foarte puternice față de o zonă sau de un anumit spațiu identitar. Acest concept se regăsește și în definiția pe care Anderson o dă naționalismului ca „*fiind o comunitate politică imaginată și imaginată care este intrinsec limitată și suverană*”. Imaginată deoarece membrii acestor comunități nu îi vor cunoaște pe cei mai mulți dintre compatrioții lor deși în mintea acestora există imaginea comuniunii lor ca fiind spațiul identitar propriu, Anderson, B.(2004), *Comunități imaginate-Reflecții asupra originii și răspândirii naționalismului*, București: Editura Humanitas, p.48-52.
- [39]. Negoită, C.(2008), *Țara uitată. Cadrilaterul în timpul administrației românești 1913-1940*, p.411-414.
- [40]. Giurescu, C-tin. C. (1937), *Colonizarea românilor de peste hotare*, București: Imprimeria Centrală, p.23.
- [41]. Muși, V. Th, *op.cit*, p.37-38.
- [42]. *Ibidem*.
- [43]. Brătescu, C., *Populația Cadrilaterului între 1878 și 1938*, în, "Analele Dobrogei", nr. II/1938, p. 199-201.
- [44]. Noe, C.(1938), *Colonizarea Cadrilaterului*, Institutul Social Român, 1938, p.123; a se vedea și Cușa, N.(1990), *Macedo-românii pe văile istoriei*, Constanța: Editura Europolis, p. 36.
- [45]. *Ibidem*, p.41.
- [46]. A se vedea pentru acest aspect Max-Demeter Peyfuss, *Chestiunea Aromânească...*, p.114.
- [47]. Blanche, M.A., *Românii de peste hotare (Românii din Bulgaria)-martie 1938*, Arhivele M.A.E., fond 71/1920-1944. *România*, vol, 497-Lucrări și referate 1929-1943, f. 367.

- [48]. Negoită, C. *op.cit.* p.11.
- [49]. Hâciu, A. (1937), *Aromânii-comerț, industrie, arte, expansiune, civilizație*, Focșani: Tipografia Cartea Putnei, p.121-128.
- [50]. Trecerea de la oierit la agricultură a fost grea, de aceea majoritatea s-au apucat de negustorie, pentru ca știau să facă acest lucru mult mai bine. Nu putem spune că viața în Grecia fusese mai ușoară dar exista avantajul înaintașilor. Lucrurile pe care Maria Bedivan le povestește în ceea ce, așa cum descrie chiar ea, nu se dorește a fi o lucrare de istorie și etnografie, le recunoaște orice macedonean sau urmaș al aromânilor aduși atunci să populeze, practic, o zona ce dădea de furcă autorităților române, Bedivan, M. (2003), *Pe urmele unui colonist aromân*, București: Editura Semne, p. 28.
- [51]. Iorga, N. (1929), *Peninsula Balcanică*, revistă lunară politico-literară, an VII nr. 1-2, ianuarie-februarie.
- [52]. Unii ofițeri ai armatei române cum a fost Generalul Argeșanu, s-au opus acestei retrageri și au organizat pe cont propriu o rezistență armată, așa cum a fost ea posibilă. El însă a fost în cele din urmă arestat din ordinele mareșalului Ion Antonescu așa încât bulgarii au reintrat în posesia acestei regiuni relativ fără probleme. Principalele orașe din această zonă sunt Silistra și Turtucaia (în bulgară *Tutrakan*), în fostul județ *Durostor*, respectiv *Balcik*, Bazargic (în bulgară *Dobrici*) și Caliacra (în bulgară *Kavarna*) în fostul județ Caliacra, Z. Pană, *50 de ani de la cedarea Cadrilaterului*, în, *Cuvântul românesc*, sept. 1990, p. 22.
- [53]. Dr George Simu, profesor, Facultățile de Medicină din Tg. Mureș, Oradea și Sibiu, Membru al Academiei de Științe Medicale, prefață la lucrarea, *Pe urmele unui colonist aromân*, Maria Bedivan, București: Editura Semne, 2003.
- [54]. *Ibidem*, p. 51.

BIBLIOGRAFIE:

- Anderson, B. (2004). *Comunități imaginate-Reflecții asupra originii și răspândirii naționalismului*, București: Editura Humanitas.
- Brătescu, C., (1938). *Populația Cadrilaterului între 1878 și 1938*, în „Analele Dobrogei”, nr. II.
- Brezeanu, S., Zbucnea, Ghe. (coord.) (1997). *Românii de la sud de Dunăre. Documente*, București.
- Brezeanu, S. (1999). *Romanitatea orientală în Evul Mediu. De la cetățenii romani la națiunea medievală*, București: Editura All Educational.
- Bedivan, M. (2003). *Pe urmele unui colonist aromân*, București: Editura Semne.
- Blenche, M.A., *Românii de peste hotare (Românii din Bulgaria)-martie 1938*, Arhivele M.A.E., fond 71/1920-1944. *România*, vol, 497-Lucrări și referate 1929-1943, f. 367.

- Capidan, Th. (1942). *Macedoromânii. Etnografie. Istorie. Limbă*, București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă.
- Capidan, Th. (1924). *Sărăcăcianii. Studii asupra unei populațiuni românești grecizate*, în *Documente Românești - IV*, București.
- Capidan, Th. (1939). *Macedoromâni. Vechimea și însemnătatea istorică în Peninsula Balcanică cu originea macedoromânilor*, în *Memoriile Secțiunii Literare, seria a III-a*, tom IX.
- Capidan, Th. (1926). *Românii nomazi. Studiu de viață al românilor din sudul Peninsulei Balcanice*, Cluj.
- Cușa, N. (1990). *Macedo-românii pe văile istoriei*, Constanța: Editura Europolis.
- Negoită, C. (2009). *Între Stânga și Dreapta - Comunism, iredentism și legionarism în Cadrilater 1913-1940*, Craiova: Editura Fundației Scrisul Românesc.
- Coman V., (2006). *Nicolae Iorga și meglenoromânii în Permanența lui Nicolae Iorga. Cu prilegiul împlinirii a 65 de ani de la odiosul asasinat – 27 noiembrie 1940 și 135 de ani de la naștere – 5 iunie 1871. Volum omagial coordonat și studiu introductiv de Victor Crăciun și Cezar Dobre. Cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni*, București;
- Coman V., (2008). *Unele considerații privind meglenoromânii în cadrul românilor sud-dunăreni până la începutul secolului al XX-lea, în Românități și latină în Uniunea Europeană*, vol. II, ediție îngrijită de Tudor Nedelcea, Craiova: Fundația Scrisul Românesc.
- Cușa, N., Pacea, O. (2008). *Macedo-Aromânii Dobrogeni*, Constanta: Editura Ex Ponto.
- Giurescu, Ctin. C. (1937). *Colonizarea românilor de peste hotare*, București: Imprimeria Centrală.
- Hâciu, A., (1937). *Aromânii-comerț, industrie, arte, expansiune, civilizație*, Focșani: Tipografia Cartea Putnei.
- Iorga, N., (1922). *Istoria poporului românesc* vol. I, București.
- Iorga, N., (1929). *Peninsula Balcanică*, revistă lunară politico-literară, an VII nr. 1-2, ianuarie-februarie.
- Iorga, N., (1964). *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea (1668-1821)*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Diamandi-Aminceraul V., (1938). *Românii din Peninsula Balcanică*, București: Institutul de arte grafice „Tiparul Universitar”.
- Murnu, G., (2003). *Istoria românilor din Pind- Vlahia Mare*, București: Editura Europa Unită, ediția a-III-a.
- Murgoci, G., (1913). *Țara Nouă. Dobrogea Sudică și Deliormanul*, București.
- Noe, C. (1938). *Colonizarea Cadrilaterului*, Institutul Social Român, 1938.
- Rădulescu, A., Bitoleanu, I. (1998). *Istoria Dobrogei*, Constanța: Editura Ex Ponto.
- Negoită, C., (2008). *Țara Uitată-Cadrilaterul în timpul administrației românești 1913-*

- 1940, Craiova: Editura Fundației Scrisul Românesc.
- Papacostea, V., (1983) *Civilizația românească și civilizația balcanică*, București, f.e.
- Peyfuss, M. D., (1994), *Chestiunea aromânească. Evoluția ei de la origini până la pacea de la București (1913) și poziția Austro-Ungariei*, București.
- ***, (1997). *Românii de la sud de Dunăre* (documente), ediție coordonată de Stelian Brezaru și George Zbucnea, București, p. 26.
- Trifon, N., (2012). *Aromânii , pretutindeni și nicăieri*, Chișinău: Editura Cartier.
- Tudor, C., (2005). *Administrația românească în Cadrilater*, Călărași: Editura Agora.
- Zbucnea, Gh., (1999). *România și războaiele balcanice 1912-1913-Pagini de istorie sud-est europeană*, București: Editura Albatros.

AROMANIANS AND THE RELOCATION OF IDENTITY IN THE 20TH CENTURY

Abstract: The Aromanians are the historical proof of a millenary Latin continuity within the Balkan Peninsula in spite of Slavonian, Greek and Albanian strong influences and some political, social, cultural hindrances they were subjected to, by the governments of the Balkan states they used to live in. The name itself of Aromanian confirms the Latin origin of this Balkan population [1]. The name of Vlachs, as they are also known, makes them become closer to Dacoromanians, the latter being also called Wallachians. Concerning this aspect, the Romanian state went through cultural and political involvement, south of the Danube, starting with the second half of the 19th century. This way, it was possible to see to the opening of 113 schools and high schools that functioned in Balkan states and that facilitated the contact with Romanian literature and implicitly with values from Romanian culture [2]. Starting with the second half of the 19th century, the history and existence of South-Danube Romanians turned into a research subject, a controversial one between ethnographers, historians and linguists. They will travel in this European area, bringing us some particular narrations. The life of South Danube Romanians, under all its aspects, remained at the center of Occidental historiography and also at the center of Romanian historiography.

Keywords: *Aromanians, oral history, ethnical diversity, Aromans language, Aromans communities.*

